«Тасдиқ мекунам»

Ректори Донишгоҳи давлатии омӯзгории Тоҷикистон ба номи Садриддин Айнӣ, доктори илмҳои таърих, профессор Ибодуллозода Аҳлиддин Ибодулло

____

"___" _______________ соли 2025"

ТАҚРИЗИ МУАССИСАИ ПЕШБАР

ба диссертатсияи Сахиёр Раҳимуллоҳ дар мавзуи «Таҳқиқоти психологии робитаи бекорӣ ва депрессия дар байни ҷавонони шаҳри Кобул» барои дарёфти дараҷаи илмии доктори фалсафа PhD, доктор аз рӯйи ихтисоси 6D050305 – Психологияи иҷтимоӣ.

1. Мутобиқати мавзуъ ва мӯҳтавои диссертатсия ба шиносномаи ихтисоси илмӣ.

Мазмуни таҳқиқоти диссертатсионии Сахиёр Раҳимуллоҳ дар мавзуи «Таҳқиқоти психологии робитаи бекорӣ ва депрессия дар байни ҷавонони шаҳри Кобул» барои дарёфти дараҷаи илмии доктори фалсафа PhD, доктор аз рӯйи ихтисоси 6D050305 – Психологияи иҷтимоӣ ба талаботи мавҷуда мувофиқ мебошад.

2. Мубрамияти мавзуи таҳқиқ.

Муаллиф дар бахши муқаддимавии диссертатсия мубрамияти мавзӯи таҳқикро бо истинод ба аҳамияти нерӯи инсонӣ дар рушди ҷомеа ва иқтисодиёт хеле муътақидона асоснок намудааст. Таъкид мегардад, ки масъалаи шуғл ва бекорӣ яке аз масъалаҳои доғи рӯз дар сатҳи ҷаҳонӣ буда, боиси нигаронии амиқи ҷомеа ва давлатҳо мебошад. Иқтибосҳо аз Уилям Шекспир ва таҳлили вазъи бекорӣ дар кишварҳои рӯ ба тараққӣ ва қафомонда нишон медиҳанд, ки ин мушкилот таърихи тӯлонӣ дошта, то ҳол ҳамчун як масъалаи ҷиддӣ боқӣ мемонад.

Муаллиф, ҳамчунин, таъкид мекунад, ки дар замони муосир бекорӣ ҳамчун нишонаи рушди нокифоя дар кишварҳои ҷаҳони сеюм бештар ба назар мерасад ва аз нигоҳи иҷтимоӣ як мушкилии шадид ва хатарнок барои шахс ба шумор меравад. Баррасии мафҳуми депрессия дар равонпизишкӣ ва омори бекорӣ дар байни

ҷавонон дар сатҳи ҷаҳонӣ, ки нишон медиҳад ин нишондиҳанда дар байни ҷавонон ба маротиб баландтар аст, актуалнокии мавзӯъро боз ҳам тақвият мебахшад. Ишора ба резолютсияи Созмони Байналмилалии Меҳнат (ТБМ) дар бораи мушкилоти ҷавонон дар бозори меҳнат ва таъкид ба аҳамияти фаъолгардонии ҷавонон дар соҳаҳои гуногуни меҳнатӣ низ саривақтӣ ва муҳим аст.

Муаллиф, дар идома, мушкилоти бекории шаҳриро ҳамчун мавзӯи баҳсталаб ва таъсири манфии бекориро ба равобити фардӣ ва иҷтимоӣ, инчунин ба саломатии ҷисмонӣ ва зеҳнии шахсони бекор нишон медиҳад. Таъкид ба он, ки бекорӣ боиси халалдор шудани тавозуни ҷомеа ва эҷоди бӯҳронҳои гуногун мегардад, аҳамияти таҳқиқи ин масъаларо боз ҳам возеҳтар менамояд.

Муаллиф қайд мекунад, ки гарчанде таҳқиқот оид ба бекорӣ ва депрессия ба таври ҷудогона анҷом дода шуда бошанд ҳам, то ҳол таҳқиқоти амиқи психологии робитаи ин ду падида, бахусус дар байни ҷавонони Афғонистон, сурат нагирифтааст. Ин нукта нишон медиҳад, ки таҳқиқоти пешниҳодшуда дар самти омӯзиши муносибати байни бекорӣ ва депрессия дар контексти мушаххаси ҷомеаи Афғонистон саҳми назаррас гузошта метавонад. Муаллиф, ҳамчунин, қайд мекунад, ки аксари олимон дар ин соҳа бештар ба тавсиф ва баррасиҳои умумӣ машғул буданд ва таҳқиқоти мушаххаси эмпирикӣ дар ин замина анҷом дода нашудааст.

Дар асоси таҳқиқоти мавҷуда, муҳимияти ин мавзуъро метавон аз чанд ҷиҳат нишон дод: 1. Аҳамияти илмӣ ва методологӣ. Таҳқиқот ба омӯзиши таъсири бекорӣ ба ҳолати равонии ҷавонон, аз ҷумла депрессия, равона шуда, метавонад моделҳои равоншиносии иҷтимоиро дар робита ба вазъи шуғли аҳолӣ рушд диҳад. Оид ба мукаммалсозии тадқиқотҳои пешина. Ҳанӯз назарияҳои психологии бекорӣ ва таъсири он ба ҳолати равонӣ пурра таҳқиқ нашудаанд, хусусан дар шароити Кобул. Таҳқиқоти мазкур метавонад бо истифода аз усулҳои муосири таҳлилӣ саҳми назарраси илмӣ гузорад. Методологияи омории мавзуъ имкон медиҳад, ки бо истифода аз таҳлили оморӣ вазъи депрессия дар байни ҷавонон бо бекорӣ муқоиса карда шавад.

2. Аҳамияти иҷтимоӣ ва сиёсӣ. Натиҷаҳои амалии таҳқиқот барои сиёсати шуғлро Ҳукумати Афғонистон ва ниҳодҳои байналмилалӣ метавонанд барои таҳия ва татбиқи сиёсати шуғли ҷавонон истифода баранд. Нисбати пешгирии таъсири

манфӣ ба ҷамъият чунин қайд кардан мумкин аст, ки бекорӣ на танҳо мушкили иқтисодӣ, балки сабабгори афзоиши мушкилоти равонӣ, аз ҷумла депрессия ва дигар ихтилолҳои равонӣ дар ҷавонон мебошад. Дар масъалаи ҷалби таваҷҷуҳи ҷомеа таҳқиқот метавонад дар баланд бардоштани огоҳии ҷомеа оид ба мушкилоти бекорӣ ва оқибатҳои равонии он саҳм гузорад.

3. Вобастагии иқтисодӣ ва рушд. Пайдокунӣ ва таҳлили омилҳои бекорӣ дар таҳқиқот хуб нишон дода шудааст. Дар ин замина метавон механизмҳои бекории ҷавонон ва роҳҳои паст кардани таъсири он ба равонро муайян кард. Масъалаи дастгирии сиёсатҳои корёбӣ дар диссертатсия барои ҳалли мушкили бекорӣ метавонад ба рушди иқтисодӣ ва устувории ҷомеа кумак расонад.

4. Далелҳои дастгиркунанда. Маълумоти омории таҳқиқот муҳимияти хоса дорад. Таҳқиқотҳои байналмилалӣ нишон медиҳанд, ки дараҷаи бекорӣ дар байни ҷавонон дар бисёре аз кишварҳои рушдкунанда ду-се баробар бештар аст. Ин вазъ дар Кобул низ мушоҳида мешавад. Пажӯҳишҳои равонпизишкӣ нишон медиҳанд, ки депрессия дар байни бекорон бештар ба назар мерасад ва метавонад оқибатҳои вазнин дошта бошад.

Хулоса, мавзуи таҳқиқотии Сахиёр Раҳимуллоҳ на танҳо аз назари илмӣ, балки аз ҷиҳати иҷтимоӣ ва сиёсатгузорӣ аҳамияти баланд дорад. Он метавонад ба рушди равоншиносии иҷтимоӣ, беҳтар кардани вазъи корёбӣ ва ҷилавгирӣ аз мушкилоти равонӣ дар байни ҷавонон мусоидат намояд.

3. Дараҷаи асосноккунии гузоришҳои илмӣ, хулосаю пешниҳод, ки дар диссертатсия оварда шудаанд.

Диссертатсияи Сахиёр Раҳимуллоҳ дар мавзӯи «Таҳқиқоти психологии робитаи бекорӣ ва депрессия дар байни ҷавонони шаҳри Кобул» як кори илмии муҳим ва саривақтӣ буда, ба яке аз масъалаҳои доғи ҷомеаи муосир - таъсири бекорӣ ба ҳолати рӯҳии ҷавонон дар шароити шаҳри Кобул бахшида шудааст. Дар ин тақриз, дараҷаи асосноккунии гузоришҳои илмӣ, хулосаҳо ва пешниҳодҳои дар диссертатсия овардашуда мавриди баррасӣ қарор мегиранд.

Дар қисмати гузоришҳои илмӣ муаллиф, Сахиёр Раҳимуллоҳ, тавонистааст масъалаи таҳқиқшавандаро дар заминаи адабиёти мавҷудаи илмӣ ва таҳқиқоти қаблӣ ба таври мушаххас муаррифӣ намояд. Муаллиф бо истифода аз манбаъҳои муътабар, аз ҷумла таҳқиқоти соҳаи психология, сотсиология ва иқтисод,

асоснокии мушкилоти бекорӣ ва таъсири он ба сатҳи депрессия дар байни ҷавононро нишон додааст.

Бартариҳо. Муаллиф дар муаррифии масъала аз доираи васеи адабиёти илмӣ истифода бурда, алоқамандии масъалаи таҳқиқшавандаро бо вазъи иҷтимоӣ-иқтисодии шаҳри Кобул ба таври возеҳ нишон додааст. Гузоришҳои овардашуда бо далелҳо ва иқтибосҳо аз манбаъҳои мӯътабар тасдиқ шудаанд, ки ин ба эътимоднокии онҳо мусоидат мекунад.

Хулосаҳои дар диссертатсия овардашуда ба натиҷаҳои бадастомадаи таҳқиқоти эмпирикӣ асос ёфтаанд. Муаллиф тавонистааст робитаи статистикӣ ва психологии байни бекорӣ ва сатҳи депрессияро дар байни ҷавонони шаҳри Кобул муайян намояд. Хулосаҳо ба таври мантиқӣ аз натиҷаҳои таҳлили маълумотҳои ҷамъовардашуда бармеоянд. Муаллиф тавонистааст хусусиятҳои хоси таъсири бекорӣ ба ҳолати рӯҳии ҷавононро дар шароити шаҳри Кобул нишон диҳад. Хулосаҳо мушаххас ва ба саволҳои дар ибтидои таҳқиқот гузошташуда ҷавоб медиҳанд.

Қисмати пешниҳодҳои диссертатсия нишон медиҳад, ки муаллиф аз натиҷаҳои таҳқиқоти худ хулосаҳои амалӣ бароварда, роҳҳои ҳалли мушкилоти мавҷударо пешниҳод менамояд. Пешниҳодҳо асосан ба самтҳои зерин нигаронида шудаанд:

- Таҳия ва татбиқи барномаҳои шуғлнокӣ барои ҷавонон;
- Расонидани кӯмаки психологӣ ва машваратӣ ба ҷавонони бекор;
- Баланд бардоштани огоҳии ҷомеа дар бораи таъсири бекорӣ ба солимии рӯҳӣ;
- Гузаронидани таҳқиқоти минбаъда дар ин самт бо дарназардошти омилҳои фарҳангӣ ва иҷтимоӣ;

Пешниҳодҳо амалӣ ва ба эҳтиёҷоти воқеии ҷомеаи шаҳри Кобул мувофиқанд. Онҳо бартараф намудани мушкилоти ошкоршударо дар назар доранд ва метавонанд аз ҷониби ташкилотҳои давлатӣ, ғайридавлатӣ ва муассисаҳои таълимӣ мавриди истифода қарор гиранд.

Хулоса, диссертатсияи Сахиёр Раҳимуллоҳ як кори илмии ҷиддӣ ва саривақтӣ буда, дар он гузоришҳои илмӣ ба таври умум асоснок ва хулосаҳо ба натиҷаҳои бадастомада мувофиқ мебошанд. Пешниҳодҳои овардашуда аҳамияти

амалӣ дошта, метавонанд дар ҳалли мушкилоти мавҷуда саҳми муносиб гузоранд. Диссертатсияи мазкур сазовори таваҷҷӯҳ буда, метавонад ҳамчун сарчашмаи муҳим барои таҳқиқоти минбаъда дар ин самт ва таҳияи барномаҳои иҷтимоӣ ва психологӣ барои ҷавонони шаҳри Кобул хизмат намояд.

4. Навгонии илмии таҳқиқ ва саҳеҳии натиҷаҳои гирифташуда.

Навгонии илмии таҳқиқоти диссертатсионии Сахиёр Раҳимуллоҳро метавон бо баррасии чанд ҷиҳати муҳими ин тадқиқот анҷом дод:

1. Қувваҳо ва аҳамияти таҳқиқот.

Ин таҳқиқот яке аз аввалин корҳои амалӣ дар соҳаи равоншиносӣ ва иҷтимоии Афғонистон аст, ки ба омӯзиши робитаи бекорӣ ва депрессия дар байни ҷавонони шаҳри Кобул машғул аст. Муаллиф бо истифода аз усулҳои илмии муосир (масалан, ҷадвали Каржси ва Морган барои ҳисобҳои оморӣ) ва таҳлили амиқи намудҳои гуногуни депрессия (аз депрессияи сабук то клиникӣ) натиҷаҳои арзишманд ба даст овардааст.

Муҳимтарин қувваҳои ин пажӯҳиш аз инҳо иборатанд:

- Нововарии мундариҷавӣ: Бори аввал дар контексти Афғонистон робитаи бекорӣ ва депрессия бо тартиботи муфассал (аз депрессияи сабук то клиникӣ) ва омилҳои гуногуни иҷтимоӣ-равонӣ таҳқиқ шудааст;
- Дақиқии методологӣ: Муаллиф бо истифода аз усулҳои илмии муосир, аз қабили ҷадвали Каржси ва Морган барои ҳисобҳои омории андозаи намуна ва таҳлили амиқи омилҳои таъсиррасон, натиҷаҳои боэътимод ба даст овардааст;
- Аҳамияти иҷтимоӣ-амалӣ: Дар шароити нуфузи бекорӣ ва нобаробариҳои иҷтимоӣ дар Афғонистон, ин таҳқиқот заминаи илмиеро барои тартиби барномаҳои пешгирии депрессия ва ҳалли мушкилоти ҷавонони бекор фароҳам меорад;
- Таҳлили ҷузъиёти нозукӣ (нюансӣ): Муайян кардани намудҳои гуногуни депрессия (масалан, депрессияи отифии мавсимӣ, депрессияи молихулиёӣ) ва омилҳои онҳо (генетикӣ, иҷтимоӣ, иқтисодӣ) барои мутахассисони соҳаи саломатии равонӣ аҳамияти амалӣ дорад.
- Пешниҳоди ҳалли ҳамаҷониба: Таҳқиқот на танҳо мушкилотро шарҳ медиҳад, балки бо пешниҳоди роҳҳои ҳал (масалан, ташхиси психологӣ, барномаҳои

машваратӣ) ба сиёсатгузорон ва созмонҳои ғайридавлатӣ манбаи арзишманд мебошад.

2. Навовариҳо ва дастовардҳо:

А) Таксономияи депрессия: Таҳқиқот намудҳои гуногуни депрессияро дар контексти бекорӣ муфассал тавсиф кардааст, ки барои ташхиси дуруст муфид аст;

Б) Омилҳои мураккаб: Муайян кардани омилҳои зистшиносӣ, иҷтимоӣ ва иқтисодӣ (масалан, фақр, стресс, тарди ичтимоӣ) ки ба депрессия мусоидат мекунанд;

В) Оқибатҳои психологӣ: Таҳқиқи таъсири бекорӣ бар ҳувият, буҳрони психологӣ ва фақри иқтисодӣ натиҷаҳои амалӣ доранд.

Навгониҳои таҳқиқот заминаи муҳим барои таҳқиқоти оянда дар бораи саломатии равонӣ дар Афғонистон гузошта, бо пешниҳоди амалҳои беҳдоштии психологӣ (масалан, барномаҳои машваратӣ барои ҷавонони бекор) қобили татбиқ аст. Тавсияҳои методологӣ ва натиҷаҳои он барои донишҷӯён, мутахассисон ва сиёсатмадорони соҳа коршоямаанд. Ҳамин тариқ, кори мазкур ҳам аз ҷиҳати назариявӣ (бо таксимоти ҷадиди мушкилот) ва ҳам аз ҷиҳати амалӣ (бо тавсияҳои конкретӣ) аҳамияти махсус дорад.

Саҳеҳии натиҷаҳои бадастомадаи таҳқиқотро бо якчанд ҷанбаи муҳим арзёбӣ кардан мумкин аст, ки онҳо ба тарзи гузаронидани таҳқиқот, усулҳои истифодашуда ва таҳлили маълумотҳо алоқамандaнд, ки дар таҳқиқоти мазкур ин талабот бо тартиби муайян риоя гаштааст.

5. Аҳамияти илмӣ, амалӣ, иқтисодӣ ва иҷтимоии натиҷаҳои диссертатсия.

Диссертатсияи Сахиёр Раҳимуллоҳ дорои аҳамияти назарраси илмӣ, амалӣ, иқтисодӣ ва иҷтимоӣ мебошад. Муаллиф дар ин қисмат ба таври мушаххас нишон медиҳад, ки таҳқиқоти анҷомдодашуда чӣ гуна арзишҳоро дар бар мегирад:

Аҳамияти илмии таҳқиқот:

1. Байнисоҳавӣ будани таҳқиқот. Таъкид шудааст, ки пажӯҳиш хусусияти байнисоҳавӣ дорад. Ин маънои онро дорад, ки таҳқиқот танҳо дар доираи илми психология маҳдуд намешавад, балки бо дигар илмҳо, аз қабили сотсиология, иқтисод ва тиб низ робита дорад. Ин имкон медиҳад, ки масъалаи бекорӣ ва

депрессия аз паҳлӯҳои гуногун мавриди баррасӣ қарор гирад ва фаҳмиши ҳамаҷонибаи он фароҳам оварда шавад.

2. Замина барои таҳқиқоти минбаъда. Натиҷаҳои бадастомада метавонанд ҳамчун асос ва маводи ибтидоӣ барои таҳқиқоти минбаъда дар доираи дигар илмҳо истифода шаванд. Ин нишон медиҳад, ки таҳқиқот потенсиали пешбурди дониш дар соҳаҳои гуногунро дорад.

Аҳамияти амалии таҳқиқот:

1. Банақшагирии курсҳои омӯзишӣ ва таҳияи маводи таълимӣ. Натиҷаҳои таҳқиқот метавонанд дар таҳияи маводи таълимӣ барои донишҷӯён ва мутахассисони соҳаҳои гуногун, аз ҷумла психология, сотсиология ва иқтисод, истифода шаванд. Ин имкон медиҳад, ки донишҳо дар бораи оқибатҳои ногувори бекорӣ аз нигоҳи равоншиносон ба таври муназзам ва илмӣ баён карда шаванд.

2. Омода кардани лексияҳо ва курсҳои махсус. Маълумотҳои бадастомада метавонанд дар омода кардани лексияҳо ва курсҳои махсус дар мавзӯъҳои психологияи иҷтимоӣ, методологияи мутобиқшуда ва амалияи равонпизишкӣ мавриди истифода қарор гиранд. Ин барои баланд бардоштани сатҳи дониши мутахассисон ва донишҷӯён дар ин соҳаҳо мусоидат мекунад.

Аҳамияти иқтисодӣ ва иҷтимоии таҳқиқот.

Фаҳмиши амиқи робитаи байни бекорӣ ва депрессия метавонад ба таҳияи барномаҳои иҷтимоӣ ва дастгирии психологӣ барои ҷавонони бекор мусоидат намояд. Ин метавонад сатҳи стресс ва ноумедиро дар байни ин гурӯҳи осебпазир коҳиш дода, ба беҳтар шудани некӯаҳволии иҷтимоӣ мусоидат кунад. Аҳамияти иқтисодии таҳқиқот дар он зоҳир мешавад, ки коҳиши сатҳи депрессия ва беҳтар шудани ҳолати рӯҳии ҷавонон метавонад ба афзоиши маҳсулнокӣ ва коҳиши хароҷоти марбут ба мушкилоти солимии рӯҳӣ дар ҷомеа оварда расонад. Ҷавонони солим ва рӯҳбаланд метавонанд дар рушди иқтисодии кишвар саҳми бештар гузоранд.

Ҳамин тариқ, фикрҳои дар боло баёнгашта ба таври возеҳ аҳамияти баланди илмӣ ва амалии диссертатсияи Сахиёр Раҳимуллоҳро нишон медиҳад. Хусусияти байнисоҳавӣ ва имкони истифодаи натиҷаҳо дар таҳқиқоти минбаъда арзиши илмии онро таъкид мекунад. Илова бар ин, имкони истифодаи натиҷаҳо дар таҳияи маводи таълимӣ ва курсҳои махсус аҳамияти амалии онро нишон медиҳад.

Диссертатсия метавонад саҳми назаррас дар пешбурди дониш дар бораи таъсири бекорӣ ба солимии рӯҳии ҷавонон гузошта, барои таҳияи барномаҳо ва тадбирҳои мушаххас ҷиҳати ҳалли ин мушкилот замина фароҳам оварад.

6. Дараҷаи эътимоднокии натиҷаҳои таҳқиқ, дурустӣ ва асоснокии натиҷаҳои таҳқиқ.

Дараҷаи эътимоднокӣ, дурустӣ ва асоснокии натиҷаҳои таҳқиқоти диссертатсияи Сахиёр Раҳимуллоҳ устуворӣ ва такроршавандагии натиҷаҳои корро нишон медиҳад, тавассути шарҳи муфассали усулҳои ченкунӣ, санҷиши эътимоднокии воситаҳо, стандартизатсияи раванди ҷамъоварии маълумот ва истифодаи усулҳои мувофиқи оморӣ барои санҷиши эътимоднокӣ арзёбӣ мешавад. Дурустии кор тавассути таърифи возеҳи консепсияҳои асосӣ, мувофиқати воситаҳои ченкунӣ ба контексти таҳқиқот, пешниҳоди далелҳо дар бораи дурустии сохторӣ, муҳтаво ва меъёрӣ, мувофиқати тарҳи таҳқиқот ба саволҳои таҳқиқот ва назорати омилҳои халалдоркунанда муайян карда мешавад, ки дар диссертатсияи азкур онҳо риоя гаштаанд. Асоснокии кори таҳқиқотӣ мантиқӣ ва асоснок будани тамоми раванди таҳқиқотро дар бар мегирад, тавассути арзёбии мушаххас ва ченшаванда будани саволҳои таҳқиқот, асоснокии интихоби методология, истифодаи дурусти усулҳои оморӣ дар таҳлил, мантиқӣ будани хулосаҳо аз натиҷаҳо, эътирофи маҳдудиятҳои таҳқиқот ва асоснокии пешниҳодҳо дар асоси натиҷаҳои бадастомада муайян карда шудаанд.

7. Саҳми шахсии довталаби дарёфти дараҷаи илмӣ ва таҳқиқ.

Саҳми шахсии унвонҷӯй, Сахиёр Раҳимуллоҳ, дар анҷом додани диссертатсияи «Таҳқиқоти психологии робитаи бекорӣ ва депрессия дар байни ҷавонони шаҳри Кобул» хеле назаррас ва муҳим арзёбӣ мегардад. Муаллиф як қатор вазифаҳои асосиро мустақилона иҷро намудааст, ки ба сифат ва арзиши илмии рисола таъсири мусбат расонидаанд.

Аз ҷумла, муайян кардани мақсад ва вазифаҳои таҳқиқот, интихоби мавзӯъ ва мушкилоти таҳқиқот, пешниҳоди масъалаҳои муҳимми таҳқиқот нишон медиҳанд, ки унвонҷӯй дар марҳилаҳои аввали таҳқиқот ташаббускор ва мустақил буда, самти кори илмии худро муайян кардааст. Таҳлил ва пешниҳоди маълумоти бадастомада низ аз ҷумлаи саҳми муҳими муаллиф мебошад, ки қобилияти таҳлилӣ ва синтетикии ӯро нишон медиҳад.

Муҳимтарин ҷанбаи саҳми шахсии унвонҷӯй пешниҳоди механизмҳои муайян кардани «гурӯҳи бекорон» дар робита ба сатҳи депрессия мебошад. Ин нишон медиҳад, ки муаллиф на танҳо маълумоти мавҷударо таҳлил кардааст, балки кӯшиш кардааст, ки дар доираи мушкилоти таҳқиқшаванда як навгонии илмӣ пешниҳод намояд.

Илова бар ин, мутобиқсозии пурсишномаҳои «Вазъияти бекорӣ« ва «Депрессияи Бек» ба шароити Ҷумҳурии Исломии Афғонистон бо назардошти ниёзҳои равонии иҷтимоӣ саҳми беназир ва арзишманди унвонҷӯй мебошад. Ин таҷрибаи аввалин дар ин замина буда, аҳамияти махсуси амалӣ дорад, зеро он имкон медиҳад, ки воситаҳои стандартии психологӣ дар шароити фарҳангӣ ва иҷтимоии мушаххас истифода шаванд. Ин мутобиқсозӣ нишон медиҳад, ки муаллиф на танҳо ба ҷанбаҳои назариявӣ, балки ба масъалаҳои амалии таҳқиқот низ таваҷҷӯҳ зоҳир кардааст ва кӯшидааст, ки натиҷаҳои он дар амалияи равоншиносӣ дар Афғонистон корбурд пайдо кунанд.

Ҳамин тариқ, саҳми шахсии Сахиёр Раҳимуллоҳ дар ин диссертатсия хеле муҳим ва бисёрҷанба мебошад. Муаллиф дар ҳамаи марҳилаҳои таҳқиқот фаъолона иштирок намуда, мустақилияти илмӣ, қобилияти таҳлилӣ ва ташаббускории худро нишон додааст. Мутобиқсозии пурсишномаҳо бошад, як саҳми хос ва арзишмандест, ки аҳамияти амалии таҳқиқотро баланд мебардорад.

8. Нашри натиҷаҳои таҳқиқ дар маҷаллаҳои тақризшавандаи илмӣ.

Интишороти муаллиф шаҳодат медиҳанд, ки нуқтаҳои асосии муҳтавои диссертатсия ва натиҷаҳои таҳқиқоти Сахиёр Раҳимуллоҳ дар як қатор мақолаҳои илмии муаллиф инъикос ёфтаанд. Ин мақолаҳо дар маҷаллаҳои тақризшавандаи феҳристи тавсиянамудаи КОА-и назди Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон нашр шудаанд, ки ин аз эътибори илмии натиҷаҳои бадастомада шаҳодат медиҳад.

Аз номгӯи мақолаҳо бармеояд, ки муаллиф масъалаҳои гуногуни марбут ба бекорӣ ва депрессияро мавриди таҳқиқ қарор додааст:

- Сабабҳои бекорӣ ва пайомадҳои ногувори он аз дидгоҳи равоншиносӣ (Мақолаи 1) ба омилҳои ба вуҷуд омадани бекорӣ ва таъсири манфии он аз нуқтаи назари илми психология таваҷҷӯҳ мекунад.

- Пайдошавии нишонаҳои депрессия дар рафтори инсон (Мақолаи 2) бо ҳаммуаллифӣ нишонаҳои зуҳури депрессияро дар рафтори инсон мавриди баррасӣ қарор медиҳад.
- Омилҳои бавуҷудоварандаи депрессия ва роҳҳои пешгирӣ намудани он (Мақолаи 3) ба омилҳое, ки боиси депрессия мешаванд ва усулҳои пешгирии онро таҳлил мекунад.
- Таъсири бекорӣ ба ҳолати афсурдагии афрод (Мақолаи 4) бо ҳаммуаллифӣ робитаи мушаххаси байни бекорӣ ва ҳолати депрессивиро дар байни афрод баррасӣ мекунад, ки ин мустақиман ба мавзӯи диссертатсия алоқаманд аст.
- Бекорӣ ва таъсироти номамлуби он бар афради ҷомеа (Мақолаи 5) таъсири манфии бекориро ба аъзои ҷомеа дар маҷмӯъ баррасӣ мекунад.
- Ду мақолаи охирин (Мақолаҳои 6 ва 7) ба масъалаҳои хастагӣ ва роҳҳои табобат ва пешгирии он бахшида шудаанд. Гарчанде ки хастагӣ мустақиман мавзӯи асосии диссертатсия набошад ҳам, он метавонад ҳамчун як омили ҳамроҳшаванда ё оқибати депрессия ва бекорӣ мавриди таҳқиқ қарор гирифта бошад.

Нашри ин мақолаҳо дар маҷаллаҳои бонуфузи илмии Тоҷикистон нишон медиҳад, ки натиҷаҳои таҳқиқоти Сахиёр Раҳимуллоҳ аз ҷониби ҷомеаи илмӣ эътироф шудаанд ва дорои арзиши илмӣ мебошанд. Инчунин, нашри якчанд мақола дар мавзӯи марбут ба диссертатсия аз ҷониби муаллиф, аз ҷумла мақолаи мушаххас оид ба таъсири бекорӣ ба ҳолати афсурдагӣ, шаҳодат медиҳад, ки таҳқиқоти диссертатсионӣ асоснок ва натиҷабахш анҷом дода шудааст.

9. Арзёбии мазмуни диссертатсия ва дараҷаи ба итмом расидани он. Сохтор ва ҳаҷми диссертатсия.

Диссертатсияи Сахиёр Раҳимуллоҳ дар ҳаҷми 182 саҳифа бо сохтори иборат аз муқаддима, ду боб, хулоса ва рӯйхати адабиёт таҳия гардидааст.

Муқаддимаи диссертатсия мубрамияти мавзӯъро дар сатҳи ҷаҳонӣ ва бахусус барои кишварҳои рушднаёфта, аз ҷумла Афғонистон, бозгӯ мекунад. Муаллиф аҳамияти шуғлро дар рушди иқтисодӣ таъкид намуда, бекориро ҳамчун мушкилоти музмин ва омили манфии таъсиррасон ба саломатии равонӣ муаррифӣ менамояд. Бо ишора ба омори ҷаҳонӣ ва иқтибос аз ТБМ, муаллиф аҳамияти таҳқиқи ин масъаларо дар байни ҷавонон, ки як қисми муҳими захираи инсонӣ

мебошанд, асоснок мекунад. Таҳлили мухтасари таърифҳои кор ва бекорӣ аз нигоҳи иқтисодӣ ва ҷомеашиносӣ заминаи назарии таҳқиқотро фароҳам оварда, муаллиф навгонии кори худро дар таҳқиқи мушаххаси робитаи бекорӣ ва депрессия дар байни ҷавонони Кобул таъкид менамояд. Муқаддима бо муайян кардани ихтилофҳои асосӣ дар раванди таҳқиқ ва формулбандии мавзӯи диссертатсия анҷом меёбад, ки ин нишон медиҳад муаллиф ҳадафи мушаххаси таҳқиқот дорад.

Боби якуми диссертатсияи Сахиёр Раҳимуллоҳ заминаи назарии таҳқиқоти робитаи бекорӣ ва депрессия дар байни ҷавонони шаҳри Кобулро фароҳам меорад. Боб масъалаҳои омӯзиши назариявӣ, намудҳои депрессия ва алоқамандии он бо муҳит, омилҳои гирифторӣ ба депрессия ва оқибатҳои психологии бекорӣ ва депрессияро дар бар мегирад. Сохтори мантиқии боб ва фарогирии масъалаҳои асосӣ аз ҷумлаи ҷанбаҳои мусбат мебошанд.

Боби дуюми диссертатсия ба ташкили методологии таҳқиқи робитаи бекорӣ ва депрессия дар байни ҷавонони шаҳри Кобул бахшида шудааст. Дар ин боб усулҳои ташхиси психологӣ, раванди коркард ва мутобиқсозии методикаҳои ташхисии хусусиятҳои шахсияти бекорон ва тавсифи омӯзиши амалии хусусиятҳои психологӣ мавриди баррасӣ қарор мегиранд. Барои таъмини эътимоднокӣ ва дурустии таҳқиқот, муаллиф бояд асоснокии интихоби усулҳои ташхис, шарҳи муфассали раванди мутобиқсозии методикаҳо бо натиҷаҳои санҷишҳои эътибор ва эътимоднокӣ, тавсифи ҳаҷм ва хусусиятҳои намунаи таҳқиқот, усулҳои омории истифодашаванда барои таҳлили маълумот ва масъалаҳои этикии марбут ба гузаронидани таҳқиқотро мушаххас намояд. Баррасии амиқи ин ҷанбаҳо имкон медиҳад, ки сифат ва эътибори натиҷаҳои таҳқиқоти минбаъда таъмин гардад.

Хулосаҳо дар охири ҳар боб ва хулосаи умумии диссертатсия қисмҳои калидии ҷамъбасти таҳқиқот ба шумор мераванд. Хулосаҳои ҳар боб муҳимтарин нуктаҳо ва натиҷаҳои онро мухтасар баён намуда, дастовардҳои асосиро таъкид мекунанд ва замина барои бобҳои минбаъдаро омода месозанд, ҳамчунин фаҳмиши хонандаро мустаҳкам мегардонанд. Дар навбати худ, хулосаи умумии диссертатсия натиҷаҳои асосии тамоми таҳқиқотро ҷамъбаст намуда, ба саволҳои гузошташуда ҷавоб медиҳад, саҳми илмӣ ва амалии корро арзёбӣ мекунад, маҳдудиятҳоро зикр менамояд ва дурнамои таҳқиқоти минбаъдаро муайян месозад, дар ниҳоят

аҳамияти натиҷаҳои бадастомадаро таъкид мекунад. Ҳамин тариқ, ин ду қисмати ҷамъбастӣ якдигарро пурра намуда, барои дарки ҳамаҷонибаи натиҷаҳои таҳқиқот мусоидат мекунанд.

10. Мутобиқати барасмиятдарории диссертатсия ба талаботи Комиссияи олии атестатсионии назди президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон.

Тартиби таҳияи диссертатсия ва автореферат мутобиқ ба талаботи Дастурамал оид ба барасмиятдарории диссертатсияҳо барои дарёфти дараҷаҳои илмӣ – доктори фалсафа (PhD), номзади илм ва доктори илм –таҳия шудааст. Автореферати диссертатсия муҳтавои мухтасари рисоларо инъикос намуда, тасаввуроти дақиқ дар бораи моҳияти таҳқиқот ва натиҷаҳои бадастомадаи муаллифро фароҳам меорад. Натиҷаҳои бадастомада, эътимоднокӣ, хулоса ва тавсияҳо дар асоси талаботи Комиссия ва Дастурамал ба таври илмию-методӣ асоснок карда шуда, ба микдори кофӣ бо пешниҳодҳои назариявӣ ва амалӣ, инчунин бо мисолҳо ва ҷадвалҳо мустаҳкам шудаанд.

Матни диссертатсия мутобиқ ба муқаррароти Дастурамал равон, дақиқ ва бо забони тоҷикӣ ба таври босаводона таҳия гардида, сохтори он, ҷойгиркунии қисмҳои гуногун, пайвасти мантиқӣ ва мутасилии маводи илмӣ пурра риоя шудааст.

11. Мутобиқати тахассуси илмии довталаб ба дараҷаи илмӣ.

Тахассуси илмии Сахиёр Раҳимуллоҳ ба дараҷаи илмӣ аз рӯйи ихтисоси 6D050305 – Психологияи иҷтимоӣ мутобиқат мекунад.

12. Эродҳо ва ҳолатҳои баҳсталаб доир ба диссертатсия. Дар баробари дастовардҳои муҳимми зикршуда, диссертатсия ва автореферати он аз камбудиву норасоиҳо низ холӣ нест, ки зикри онҳо барои такмили минбаъдаи таҳқиқоти диссертатсионӣ муфид хоҳад буд, аз ҷумла:

1. Муаллиф дар диссертатсия худ пойгоҳи таҳқиқотро нишон надодаст, дар ҳоле ки ин чиз дар автореферати довталаб дарҷ гардидааст. Хуб мешавад, агар муаллиф ин масъаларо дар ҳару ҳуҷҷат нишон диҳад.

2. Барои беҳтар шудани кор муаллиф метавонист таҳлили муқоисавии таҳқиқоти гузаштаро амиқтар намуда, ҷойгоҳи таҳқиқоти худро дар ин замина дақиқтар муайян созад. Ҳамчунин, дар шарҳи баъзе консепсияҳои асосӣ, ба монанди депрессия ва бекорӣ дар контексти фарҳангии Кобул, тафсири муфассалтар метавонист муфид бошад.

3. Дар матни диссертатсия ва автореферат баъзе ғалатҳои имлоӣ ва техникӣ вуҷуд доранд, ки онҳо бояд ислоҳ карда шаванд.

Бояд қайд кард, ки камбудиҳои зикршуда ба ҳеҷ ваҷҳ арзиши илмиву амалии диссертатсияро коста намекунанд. Баръакс, таҳқиқоти гузаронидашуда дорои аҳамияти назаррас мебошад ва ба рушди соҳаи илм мусоидат мекунад.

13. Хулосаи умумӣ оид ба диссертатсия. Хулоса, диссертатсияи Сахиёр раҳимуллоҳ дар мавзуи «Таҳқиқоти психологии робитаи бекорӣ ва депрессия дар байни ҷавонони шаҳри Кобул» барои дарёфти дараҷаи илмӣ аз рӯйи ихтисоси дараҷаи илмии доктори фалсафа PhD, доктор аз рӯйи ихтисоси 6D050305 – Психологияи иҷтимоӣ дар сатҳи зарурии илмӣ анҷом ёфта, аз ҷиҳати мазмун ва талаботи мавҷуда мутобиқ мебошад.

Диссертатсия ба талаботи Комиссияи олии атестатсионии назди Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон мувофиқ буда, муаллифи он ба дарёфти дараҷаи илмии доктори фалсафа PhD, доктор аз рӯйи ихтисоси 6D050305 – Психологияи иҷтимоӣ сазовор аст.

Тақризи муассисаи пешбар дар асоси муқарраротн бандҳои бандҳои 76-79 ва 81-и Тартиби додани дараҷаҳои илмӣ, ки бо қарори Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон аз 30.06.2021, № 267 тасдиқ гардидааст, таҳия ва пешниҳод шудааст.

Муҳокима ва баррасии диссертатсия аз ҷониби муассисаи тақриздиҳанда бо иштироки довталаб Сахиёр Раҳматуллоҳ дар ҷаласаи назди кафедраи психологияи умумӣ ва педагогии ДДОТ ба номи Садриддин Айнӣ аз санаи 12.05.2025 баргузор гашта, тақризи муассисаи тақриздиҳанда дар ин ҷаласа баррасӣ ва тасдиқ шудааст.

Дар ҷаласа 12 нафар устодон иштирок карданд. Натиҷаи овоздиҳӣ: тарафдор -12 нафар, муқобил - нест, бетараф- нест. Қарори ҷаласаи кафедра № 09 аз 12.05.2025.

Раиси ҷаласаи васеи семинари
илмӣ - методӣ, мудири кафедраи
психологияи умумӣ ва педагогии Донишгоҳи
давлатии омӯзгории Тоҷикистон
ба номи Садриддин Айнӣ, номзади

илмҳои педагогӣ, дотсент Саидмирова С.М.

Эксперти таҳқиқоти диссертатсионӣ,
дотсенти кафедраи психологияи умумӣ ва педагогии
Донишгоҳи давлатии омӯзгории Тоҷикистон
ба номи Садриддин Айнӣ, номзади
илмҳои педагогӣ, дотсент Тураев Ё.

Котиби ҷаласаи васеи семинари
илмӣ - методӣ, номзади
илмҳои педагогӣ Олимзода Т.

12.05.2025.

Маълумот барои тамос:
734003, Ҷумҳурии Тоҷикистон,
ш.Душанбе, хиёбони Рӯдакӣ, 121;
Тел: +992 (37) 224 13 83, E-mail: info@tgpu.tj, www.tgpu.tj

Имзои С.Саидмирова, Ё. Тураев ва Т.Олимзодаро тасдиқ мекунам.
Сардори РК ва КМ
ДДОТ ба номи С. Айнӣ Мустафозода А.